

variabilitu, projevující se v postavení lodyh a jejich délce, a zejména v délce květonosných větvíček. Převeším víceleté exempláře mohou velmi často připomínat jedince *T. arvense*. Tento druh se však liší delšími a tenčími květonosnými větvíčkami a delšími, užšími a méně vynikle žilkovanými plody.

Ekologie a cenologie: Okraje polí, úhory, travnaté stráně, mírně antropicky narušená travnatá místa. Dává přednost vápnitým podkladům (vápence, spraše). Ve společenstvech svazů *Festucion valesiaceae*, *Caucalion lappulae*, velmi vzácně i *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Téměř výhradně v Panonském termofytiku na j. Moravě, okrajově přesahuje i do sousedního mezofytika, jediný údaj z Českého termofytika ze s. okraje Prahy. Relativně četný výskyt byl v minulosti zjištěn v jz. a stř. části j. Moravy, východně od řeky Moravy pouze ojedinělé nálezy. V současnosti téměř vyhynulý druh, po roce 1970 pozorován asi na 10 nalezištích.

V planárním až kolinním (výjimečně v suprakolinním) stupni (max.: kopec Tabulová u Klentnice, 450 m). Lokality v ČR leží na sz. hranici areálu. § Δ – Mapy: ŠMARD A XM 1963:map. 241; HENDRYCH 1972b:372, 377.

T: 9. Dol. Povlt. (Praha-Bohnice, Draháňská rokle, 1955), 16. Znoj.-brn. pah. (dříve roztr.; dosud Miroslav; Skalice u Hostěradic), 17b. Pavl. kop. (dříve roztr., nyní asi †), 17c. Milov.-valt. pah. (Sedlec, více existujících lokalit; Úvaly), 18. Jihomor. úv. (dříve vz.; nyní ještě Valtice), 19. B. Karp. step. (Nivnice, vrchy Hůrka a Čupy, 40. léta 20. stol., nyní asi †), 20. Jihomor. pah. (v minulosti mnoho lokalit, nyní Kyjov; Krumvíř), 21. Haná (Prostějov; Žešov; obě lokality doloženy koncem 19. stol.; Slatinice, úpatí Kosíře, dosud). – **M:** 68. Mor. podh. Vysoč. (Hlína, 1943), 71. Drah. vrch. (Ješov, Cikánská kuchyně, 1885), 77c. Chřiby (Buchlovice, 1898).

Celkové rozšíření: Jihovýchodní Evropa. Roste v ČR, v Rakousku (nejzápadněji k Linci), na Slovensku, v Maďarsku, v s. Srbsku a s. a sv. Bulharsku, dále téměř na celém území Rumunska, v Moldavsku, na j. Ukrajině, včetně Krymu. – Mapy: HENDRYCH 1972b: 371, 376.

121. *Loranthaceae* JUSS. – ochmetovité *)

Lit.: BARLOW B. A. (1964): Classification of the Loranthaceae and Viscaceae. Proc. Linn. Soc. London 89:268–272. – CALDER M. et BERNHARD P. [red.] (1983): The biology of mistletoes. Sydney.

Poloparazitické zelené rostliny, rostoucí nejčastěji na kmenech a větvích dvouděložných dřevin, vzácně (mimoevropské taxony) na jehličnanech nebo cizopasíci na kořenech. Listy většinou celokrajné, kožovité, vstřícné nebo střídavé. Květy obvykle větší než 5 mm, pravidelné, jednopohlavné (a pak rostliny většinou dvoudomé) nebo oboupohlavné (mimo Evropu). Okvětí ve 2 kruzích (lístky vnějšího kruhu někdy považovány za kalich, vnitřního za korunu), silně redukované, bezžilné, vnitřní často korunovitě zbarvené, ze 4–6 lístků, volné nebo srostlé; pod květem 2 srostlé listence nebo různě utvářené val; tyčinky epitepalní, ve stejném počtu jako okvětní lístky vnitřního kruhu; prašníky 2–4pouzdré, nepohyblivé, otvírající se podélnou šterbinou; pylová zrna trikolpátní, z polárního pohledu trojúhelníkovitá se stranami vmáčklými, na povrchu s velmi drobnými bradavkami; semeník srůstající s češulí, spodní, s 1–3 zárodečnými vaky; čnělka obvykle nitkovitá, blizna hlavatá. Plod nepravá bobule, lepka-vá vrstva vznikající z češule většinou vně cévních svazků. Endosperm bez chlorofylu. – Asi 65 rodů s přibližně 900 druhy, těžiště rozšíření v jv. Asii a v tropech a subtropích obou polokoulí.

Poznámka: Na vzniku nepravé bobule se podílí také pletivo češule. Nevytvářejí se typická vajíčka, zárodky se vyvíjejí volně v parenchymatickém pletivu; nevznikají tedy pravá semena, ale útvary jim velmi podobné (a v textu jako semena označované) s tvrdým povrchem.

1. *Loranthus* JACQ. – ochmet

Loranthus JACQUIN Enum. Stirp. Vindob. 55, 230, 1762, nom. cons.

Lit.: WANGERIN W. et BUXBAUM F. (1937): Loranthaceae. In: KIRCHNER O. et al., Lebensgeschichte der Blütenpflanzen Mitteleuropas 2/1:1147–1190. Stuttgart.

Asi 450–500 druhů, parazitujících převážně na dvouděložných dřevinách. Těžiště rozšíření v tropech Starého světa, v Evropě jediný druh. – Entomogam. Zoochor.

1. *Loranthus europaeus* JACQ. – ochmet evropský Tab. 110/1

Loranthus europaeus JACQUIN Enum. Stirp. Vindob. 55, 1762.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 605. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 667. – Extra fines: DÖRFLER

Herb. Norm., no 3930. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 2091. – Fl. Hung. Exs., no 31. – Fl. Olten. Exs., no 207. – Fl. Rom. Exs., no 948. – SCHULTZ Herb. Norm., no 2190.

Dvoudomé kulovité rostliny až 80 cm v průměru. Haustorium zprvu nerozvětvené, rozrůstající se v kambiu a v mladém dřevu hostitele.

*) Zpracoval K. Kubát

Celé rostliny dichaziálně větvené, křehké, snadno lámavé. Listy podlouhlé nebo podlouhle obvejčité, 2,5–4,0 cm dl., 1,0–2,0 cm šir., tupé, v 5–8 mm dl. řapík zúžené, celokrajné, téměř vstřícné, kožovité, na zimu opadávající. Samčí květy v koncových hroznech, samičí v krátkých koncových klasech. Okvětní lístky obvykle ve 2 kruzích, vnitřní žluté nebo žlutozelené, vnější redukované, velmi krátké; samičí květy se staminodii; čnělka nitkovitá, zakončená hlavatou bliznou. Plody hruškovité až kulovité, k bázi se náhle zužující, na temeni se zbytky čnělky, až 1 cm velké, žluté, s lepkavým mezokarpem. V–VI. Ef.

2n = 18 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Poloparazit na různých druzích dubů. U nás roste nejčastěji na *Quercus robur* a *Q. petraea*, řidčeji na *Q. pubescens*, v parcích na *Q. rubra* a vzácně i na *Q. cerris*. Velmi vzácně byl nalezen na *Carpinus betulus* (Moravský Krumlov, BRNU); na *Prunus spinosa* byl údajně pozorován na j. Moravě a na *Acer campestre* u Bohuslavic nad Metují. Mimo území ČR je udáván také na *Castanea sativa*, *Fagus*, *Tilia alba* a *Acer campestre*. Roste většinou na větvích do 6 cm v průměru. Naopak sám může být hostitelem *Viscum album* subsp. *album*. Hostitelským rostlinám škodí narušováním vodního režimu (vodivé dráhy ochmetu jsou pro vodu lépe prostupné než cévy v hostitelské rostlině, hostitel nemůže regulovat spotřebu vody průduchy) a odebíráním minerálních látek. Při větším napadení bývá příčinou usychání dubů.

Rozšíření v ČR: Poměrně častý v nejteplejších územích, především v Polabí a na dolních tocích některých větších řek s. poloviny Čech a v moravských úvalech. Roztroušeně v teplých pahorkatinách při jejich okraji (max.: Malý Lovoš v Českém středohoří, ca 450 m). – Mapy: ŠMARDKA XM 1963:map. 153 (Morava); KUBÁT Severočes. Přír. 28:33, 1994; SLAVÍK in Květena ČR 5:28, 1997.

T: 3. Podkruš. pán. (Teplice; Košťany; Proboštov), 4b. Lab. střed. (Lovosice; Boreč; Velemín), 5. Terež. kotl., 6. Džbán (Bílchovské údolí), 7c. Slán. tab., 8. Čes. kras (Vonoklasy), 10.–15. Polabí, 16.–20. Jihomor. okr., 21. Haná. – M: 32. Křivokl. (Nová Huť u Nižbora), 41. Stř. Povlt., 61. Dol. Poorl., 62. Lito-myš. pán. (Vysoké Mýto; Choceň), 65. Kutnoh. pah. (Zásmyky), 68. Mor. podh. Vysoč., 69a. Železnoh. podh. (Heřmanův Městec), 70. Mor. kras (Hády; Líšeň), 71a. Bouz. pah., 71c. Drah. podh., 72. Zábř.-unič. úv., 74a. Vidn.-osobl. pah. (Linhartovy), 76. Mor. brána, 77c. Chřiby, 78. B. Karp. les. (Luhačovice), 79. Zlín. vrchy (Zlín).

Celkové rozšíření: Evropa stř. a jv., na sz. po Čechy (a velmi vzácně v Sasku poblíž hranic s ČR), na východ po Rumunsko a povodí Dněpru (ve vyšších Karpatech schází); Balkánský poloostrov, Itálie, Sicílie. Izolovaný výskyt na Krymu a v j. Turecku. – Mapy: MEUSEL et al. 1965:126; JÄGER Feddes Repert. 81: 86, 1970; AFE 1976:111.

Význam: V místech hojného výskytu může být příčinou usychání dubů. Lepkavý mezokarp obsahuje mj. kaučuk a zůstává lepivý i po zaschnutí. Proto se pro výrobu lepu na ptáky používalo údajně jen nepravých bobulí ochmetu a nikoliv jmelí.

122. *Viscaceae* BATSCH – jmelovité *)

Syn.: *Loranthaceae* JUSS. subfam. *Viscoideae* ENGLER.

Lit.: TUBEUF C. (1923): Monographie der Mistel. München. – BARLOW B. A. (1964): Classification of the Loranthaceae and Viscaceae. Proc. Linn. Soc. London 89:268–272. – SMITH P. L. (1982): The growth and establishment of mistletoe. Proc. Bristol Nat. Soc. 41:15–20. – CALDER M. et BERNHARD P. [red.] (1983): The biology of mistletoes. Sydney.

Poloparazitické, zelené, na větvích a kmenech nahosemenných a dvouděložných dřevin rostoucí dichaziálně větvené rostliny se snadno lámavými větvemi. Listy neopadavé, vstřícné, většinou celokrajné, kožovité. Květy drobné, obvykle nanejvýš 2 mm velké, jednopohlavné; rostliny dvoudomé i jednodomé. Okvětní lístky většinou 2–4, drobné, nevýrazně zbarvené; val pod květem obvykle chybí; tyčinky epitepalní, v počtu okvětních lístků; prašníky jedno- až mnohopouzdré, otvírající se několika štěrbinami; pylová zrna trikolpátní (popř. nezřetelně trikolporátní), kulovitá, na povrchu s řídkými tupými výrůstky; semeník srůstající s češulí, spodní, na bázi s 1–4 zárodečnými vaky (typická vajíčka chybějí); blizna široká, přisedlá nebo s krátkou čnělkou. Plody připomínající bobule, s lepkavým oplo-dím; endosperm škrobnatý, s chlorofylem. – Asi 7 rodů (přibližně 400 druhů) převážně v tropech a subtropích celého světa.

*) Zpracoval K. Kubát

Tab. 110: 1 *Loranthus europaeus*, větvíčka s plody, 1a – květenství se samičími květy. – 2 *Viscum album* subsp. *album*, 2a – samičí květ, 2b – semeno, 2c – oddělování semene od dužiny. – 3 *V. album* subsp. *austriacum*, větvíčka s plody, 3a – semeno, 3b – oddělování semene od dužiny. – 4 *V. album* subsp. *abietis*, listy.

